

C/2025/120

10.1.2025.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm

(COM(2024) 599 final – 2024/0599 (NLE))

(C/2025/120)

Ziņotājs: **Giovanni MARCANTONIO**

Padomniece	Ester DINI
Likumdošanas procedūra	EU Law Tracker
Atzinuma pieprasījums	15.7.2024.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 148. pants.
Eiropas Komisijas dokumenti	COM(2024) 599 final – 2024/0599 (NLE)
Attiecīgie ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM)	1. IAM – Nabadzības izskaušana 5. IAM – Dzimumu līdztiesība 8. IAM – Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība un ekonomikas izaugsme 10. IAM – Nevienlīdzības mazināšana
Atbildīgā specializēta nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	3.10.2024.
Pieņemts plenārsesijā	23.10.2024.
Plenārsesija Nr.	591
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	239/0/3

1. IETEIKUMI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK):

1.1. atzinīgi vērtē priekšlikumu Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm, kura mērķis ir veicināt konkurētspējīgu un ilgtspējīgu ekonomiku. Komiteja pauž lielu gandarījumu par to, ka šīs pamatnostādnes ir atjauninātas, lai iekļautu vairāk elementu atbilstoši jaunajām darba tirgus vajadzībām;

1.2. uzsver, ka jācenšas panākt augšupēju konvergenci un jāstiprina Eiropas pusgada nozīme, atbalstot efektīvus un koordinētus ekonomikas politikas risinājumus. Šajā saistībā Komiteja pauž cerību, ka rādītājiem, ko Eiropas pusgads izmanto, lai analizētu katras dalībvalsts sociālo situāciju, ir tikpat liela nozīme kā makroekonomiskajiem rādītājiem, un aicina veikt uzraudzību, lai nodrošinātu, ka jaunās ekonomikas pārvaldības sistēmas radītā ietekme neapdraud dalībvalstu nodarbinātības pamatnostādņu īstenošanu un Eiropas sociālo tiesību pilāra un 2030. gada mērķu sasniegšanu;

1.3. ņemot vērā priekšlikumu Padomes ieteikumam, uzsver nepieciešamību stiprināt sociālo partneru lomu (ar sociālā dialoga un koplīguma sarunu palīdzību) un attiecīgā gadījumā iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas nodarbinātības reformu un politikas pasākumu izstrādē un īstenošanā;

1.4. norāda, ka ir ārkārtīgi svarīgi atbalstīt un palielināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai un kvalitatīvām darbvietām, daļēji ņemot vērā uzņēmumu pieaugošās grūtības atrast vajadzīgos darbiniekus. Jāveicina lielāka līdzdalība nodarbinātībā, it īpaši jauniešu, sieviešu un vecāka gadagājuma cilvēku vidū; būtu jāveicina pasākumi nodarbinātības, tostarp pašnodarbinātības, atbalstam; un ir jāpieliek pūles, lai uzlabotu likumīgus darbaspēka migrācijas ceļus;

1.5. atbalsta Komisijas aicinājumu dalībvalstīm stiprināt iekļaušanas politiku, kuras mērķis ir veicināt vienlīdzīgas iespējas piekļūt darbam un karjeras attīstībai. Šādas iespējas ir būtiskas, lai veicinātu plašāku līdzdalību un iekļaujošākus darba tirgus, kā arī ilgtspējīgu un taisnīgu izaugsmi un tādā veidā integrētu tās grupas, kuras ir visneaizsargātākās un kurām draud atstumtība;

1.6. uzsver, ka ir svarīgi uzlabot prasmes, ņemot vērā notiekošo zaļo un digitālo pārkārtošanos, un atzīt un nodrošināt tiesības uz mūžizglītību, kā arī tiesības uz efektīvu piekļuvi kvalitatīvai izglītībai un apmācībai; uzsver, cik svarīgas ir pamatprasmes, kas ir nepieciešamas profesionālajai integrācijai;

1.7. uzsver, ka, ievērojot valstu praksi un sociālo partneru autonomiju un saskaņā ar ražīguma un konkurētspējas mērķiem, ir steidzami jānodrošina taisnīgs un pienācīgs atalgojums, veicinot koplīguma sarunas, efektīvi iesaistot sociālos partnerus un ieviešot efektīvus datu vākšanas instrumentus, kā arī nodrošinot atalgojuma līmeņa un dinamikas mērīšanu un uzraudzību valsts līmenī;

1.8. pauž cerību, ka dalībvalstis atbalstīs un uzraudzīs mākslīgā intelekta (MI), tostarp algoritmiskās pārvaldības ieviešanu un izvēršanu darba vidē, lai veicinātu tā ētisku un sociāli ilgtspējīgu izmantošanu, ieviešot piemērotus instrumentus, ar ko novērtēt ietekmi uz darbvietām un darba organizāciju, kā arī iespējamo ietekmi uz iespējām un potenciālajiem riskiem. Ņemot vērā šīs inovācijas ārkārtējo mērogu, ir vēlams labāk koordinēt valstu stratēģijas, sākot ar pieredzes un novērtējumu apkopošanu un sociālo partneru pilnīgu iesaistīšanu;

1.9. uzsver, ka ir svarīgi, lai dalībvalstis modernizētu sociālās aizsardzības instrumentus (ņemot vērā būtiskas pārmaiņas sabiedrībā, piemēram, demogrāfiskās pārmaiņas un pieaugošo nabadzību) un pielāgotos jaunajiem nodarbinātības veidiem, tostarp nodrošinot, ka uz visiem darba ņēmējiem attiecas sociālā aizsardzība, efektīvāk izstrādājot nodokļu un pabalstu sistēmas un uzraugot politikas pasākumu ietekmi uz pārdali;

1.10. šajā saistībā aicina dalībvalstis ieviest un pastiprināt politikas pasākumus, kuru mērķis ir atbalstīt cenas ziņā pieejamu un piemērotu mājokļu pieejamību pietiekamā daudzumā, kā arī pasākumus bezpajumtniecības novēršanai un mazināšanai, tostarp izmantojot instrumentus, kas pieejami no ES fondiem;

1.11. aicina dalībvalstis uzlabot darba tirgu kvalitāti, stiprinot nelikumīga darba apkarošanas politikas efektivitāti un veicinot kvalitatīvu nodarbinātību, tostarp veselības aizsardzību un drošību darba vietā, un novēršot neoficiālu un nestabilu darba apstākļu izplatīšanos.

2. SKAIDROJUMI

Argumenti 1.1. un 1.2. ieteikuma atbalstam

2.1. Ar 2024. gada Eiropas pusgada pavasara paketi Eiropas Komisija sniedz stratēģiskas norādes dalībvalstīm, lai tās veicinātu tādas stabilas un nākotnes prasībām atbilstošas ekonomikas izveidi, kas spēj nodrošināt konkurētspēju, noturību un kvalitatīvu darbvietu radīšanu. Dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnes 2024. gadam ir noteiktas valstu nodarbinātības un sociālās politikas kopējās prioritātes, lai šo politiku padarītu taisnīgāku un iekļaujošāku kā daļu no augšupējas sociālās un ekonomiskās konverģences un stiprinātu lomu, ko Eiropas pusgads ir uzņēmies pēdējo piecu gadu laikā, lai atbalstītu efektīvus un koordinētus ekonomikas politikas risinājumus.

2.2. Pamatnostādnes 2023. gadam ir atjauninātas, lai iekļautu pasākumus prasmju un darbaspēka trūkuma novēršanai un pamatprasmju un digitālo prasmju uzlabošanai. Pamatnostādnes aptver arī jaunās tehnoloģijas, mākslīgo intelektu un algoritmisko pārvaldību un to ietekmi uz darba pasauli. Turklāt pamatnostādnēs ir minētas nesenās politikas iniciatīvas īpaši svarīgās jomās, piemēram, platformās balstīts darbs, sociālā ekonomika un cenas ziņā pieejami mājokļi.

2.3. Tajā pašā laikā jaunā ekonomikas pārvaldības sistēma nosaka fiskālās politikas pamatnostādnes un lēmumus, kuru mērķis ir stiprināt dalībvalstu parāda atmaksājamību un veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi visās valstīs, izmantojot piesardzīgu fiskālo politiku un vienlaikus nodrošinot, ka neto izdevumu pieaugums atbilst jaunajā pārvaldības sistēmā noteiktajām korekciju prasībām. Šajā kontekstā ir svarīgi pastāvīgi uzraudzīt un nodrošināt, ka jaunās ekonomikas pārvaldības sistēmas radītā ietekme neapdraud nodarbinātības pamatnostādņu īstenošanu dalībvalstīs vai Eiropas sociālo tiesību pilāra un 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanu;

Argumenti 1.3. ieteikuma atbalstam (8.pamatnostādne)

2.4. Sociālajam dialogam ir būtiska nozīme centienos veidot ekonomikas, nodarbinātības un sociālo politiku, kuras mērķis ir veicināt dzīves līmeņa un darba apstākļu augšupēju konvergenci starp dalībvalstīm un to iekšienē, kā arī efektīvi reaģēt uz darbaspēka problēmām, ar kurām saskaras Eiropa ⁽¹⁾. Atsaucoties uz iepriekšējiem atzinumiem ⁽²⁾, EESK uzsver, ka sociālā dialoga struktūrās un procesos gan Eiropas, gan valstu līmenī būtu pilnībā jāatzīst un jāievēro sociālo partneru īpašā loma. Apstākļos, kad šī loma joprojām šķiet vāja, ir jāveicina regulatīvā un institucionālā sistēma, lai stiprinātu sociālo dialogu un palielinātu kopīguma sarunu tvērumu saskaņā ar Direktīvas par adekvātu minimālo algu noteikumiem.

Argumenti 1.4. ieteikuma atbalstam

2.5. Lai gan 2023. gadā darba tirgū bija labi rezultāti, pieaugošais darbaspēka un prasmju trūkums kavē ekonomikas izaugsmi un konkurētspēju un var palēnināt zaļo un digitālo pārkārtošanos. 2023. gada otrajā ceturksnī brīvo darbvietu rādītājs bija 2,7 %, kas pārsniedz vidējo rādītāju 1,7 % laikposmā no 2013. līdz 2019. gadam ⁽³⁾. Tādēļ ir jā rūpējas par plašāku un aktīvāku Eiropas iedzīvotāju, vispirms jau jauniešu līdzdalību nodarbinātībā. Dalībvalstīm būtu jāapņemas efektīvāk veicināt ne tikai iekļaujošu, kvalitatīvu un atbilstoši darba vides vajadzībām atjauninātu izglītību un profesionālo apmācību – vienlaikus stiprinot publisko un privāto nodarbinātības dienestu veiktās mentorēšanas, orientācijas un konsultāciju darbības –, bet arī kvalitatīvākus instrumentus jauniešu integrācijai darba tirgū, piemēram, mācekļību un stažēšanos. Tām būtu jāapņemas veicināt pašnodarbinātību un intelektuālo un profesionālo darbu – šo iespēju izmantošana pēdējos gados ir ievērojami samazinājusies, it īpaši jauniešu vidū.

2.6. Darbaspēka mobilitāte Eiropas Savienībā un ārpus tās ir iespēja apmierināt pastāvošās darbaspēka un prasmju vajadzības. Dalībvalstis tiek aicinātas vairāk koncentrēties uz to, lai stiprinātu instrumentus migrācijas pārvaldībai no trešām valstīm (veicinot likumīgus ieceļošanas kanālus ES), uzlabotu nodarbinātības vajadzību uzraudzību un prognozēšanu, uzlabotu procedūras trešās valstīs iegūtu kvalifikāciju atzīšanai un padarītu efektīvākus profilakses instrumentus ekspluatācijai un nelegāla darba apkarošanai – tie biežāk skar darba ņēmējus no trešām valstīm. Vienlaikus tām būtu jāapņemas nodrošināt, ka ārvalstu darba ņēmēji tiek efektīvāk iekļauti Eiropas darba tirgū. Kvalifikāciju atzīšanas trūkums un valodas barjeras joprojām ir vieni no galvenajiem šķēršļiem pilnīgai integrācijai darba tirgū ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Priekšlikums Padomes ieteikumam par sociālā dialoga stiprināšanu Eiropas Savienībā final, COM(2023) 38 lpp.

⁽²⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes ieteikumam par sociālā dialoga stiprināšanu Eiropas Savienībā" (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) un "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Sociālā dialoga stiprināšana Eiropas Savienībā: tā potenciāla pilnīga izmantošana nolūkā pārvaldīt taisnīgu pārkārtošanos"" (COM(2023) 40 final) (OV C 228, 29.6.2023., 87. lpp.).

⁽³⁾ 2024. gada vienotais nodarbinātības ziņojums.

⁽⁴⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums – Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par prasmju un talantu mobilitāti (COM(2023) 715 final) – Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido ES talantu fondu (COM(2023) 716 final – 2023/0404 (COD)) – Priekšlikums Padomes ieteikumam Eiropa kustībā – mācību mobilitātes iespējas visiem (COM(2023) 719 final) – Komisijas ieteikums par trešo valstu piederīgo kvalifikācijas atzīšanu (C(2023) 7700 final) (OV C, C/2024/4067, 12.7.2024., ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/4067/oj>).

Argumenti 1.5. ieteikuma atbalstam (6. un 8.pamatnostādne)

2.7. Neraugoties uz nodarbinātības pieaugumu pēdējos gados, dzimumu nevienlīdzība darba tirgū joprojām ir plaši izplatīta un atspoguļojas gan nodarbinātības līmenī, gan darba samaksas un pensiju atšķirībās. Dažās nozarēs un profesijās joprojām pastāv slikti darba apstākļi un zemas algas, un vairāk sieviešu parasti strādā nepilnu darba laiku, arī tad, ja viņas to nevēlas. Ar dzimumu saistīta nevienlīdzība ir jānovērš, efektīvi īstenojot Darba samaksas pārredzamības direktīvu, kā arī citus pasākumus, piemēram, nodokļu atvieglojumus, lai veicinātu sieviešu lielāku līdzdalību darba tirgū. Ir svarīgi, lai dalībvalstis apņemtos uzlabot kvalitatīvas un cenas ziņā pieejamas agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu pieejamību, kā arī pasākumus, kas atbalsta darba un privātās dzīves līdzsvaru un aprūpes pienākumu taisnīgu sadali starp vīriešiem un sievietēm.

2.8. Būtu arī jāpieliek lielākas pūles, lai veicinātu personu ar invaliditāti nodarbinātību. Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, 2022. gadā nodarbinātības līmeņa atšķirība starp cilvēkiem ar invaliditāti un bez tās Eiropas Savienībā bija 21,4 procentpunkti, savukārt personu ar invaliditāti bezdarba līmenis bija gandrīz divreiz augstāks nekā cilvēkiem bez invaliditātes ⁽⁵⁾. Saskaņā ar Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju 2021.–2030. gadam ⁽⁶⁾ ir jāturpina centieni, lai īstenojot aktīvu nodarbinātības politiku, nodrošinātu iekļaušanu darba tirgū, attīstītu sociālo uzņēmumu potenciālu, jo tiem var būt svarīga loma ES darba tirgū, un cīnītos pret stereotipiem, tādā veidā nodrošinot, ka cilvēki ar invaliditāti var piekļūt darba iespējām, kas atbilst viņu vajadzībām.

Argumenti 1.6. ieteikuma atbalstam (6. pamatnostādne)

2.9. Ņemot vērā lielās ekonomiskās un sociālās pārmaiņas, ko izraisījusi zaļā un digitālā pārkārtošanās, sabiedrības novecošana un darba modeļu pārveide, ir steidzami vajadzīgi pasākumi, lai veicinātu cilvēku, viņu prasmju un nodarbinātības attīstību, uzlabojot pamatprasmes un prasmes visa mūža garumā. Pieaugušo dalība apmācības pasākumos Eiropā joprojām ir problēma, dalības līmenis sasniedz tikai 37,4 %, kas ir daudz mazāk nekā 60 % mērķis, kurš jāsasniedz līdz 2030. gadam, kā noteikts Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā ⁽⁷⁾. Jāstiprina apmācības piedāvājuma kvalitāte satura, metodikas un rīku ziņā, lai tas atbilstu prasībām attiecībā uz prasmēm, kas vajadzīgas uzņēmumiem un uzlabo darba ņēmēju nodarbinātību, un arī ar jaunām tehnoloģijām veicinātu plašāku līdzdalību. Būtu arī jāveicina instrumenti, ar ko varētu izveidot ciešāku saikni starp apmācību un karjeras izaugsmi un atbalstīt individuālo prasmju analīzi un mikroapliecinājumu izstrādi, ieviešanu un atzīšanu saskaņā ar Padomes ieteikumiem par individuālajiem mācību kontiem. Turklāt publisko un privāto nodarbinātības dienestu loma būtu vēl vairāk jāstiprina, piešķirot atbilstošus resursus. Kā norādīts iepriekšējos atzinumos, ir jāatzīst un jānodrošina tiesības uz mūžizglītību un efektīvu piekļuvi kvalitatīvai mūžizglītībai un apmācībai ⁽⁸⁾, tostarp izvērtējot jaunus instrumentus, piemēram, apmaksātu mācību atvaļinājumu.

2.10. Izmantojot mērķtiecīgus aktīvus politikas intervences pasākumus, kas ir gan izglītojoši, gan konsultatīvi un saistīti ar aktīvu atbalstu darba meklēšanā, ir jāstiprina visi prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas instrumenti, kuri paredzēti darba ņēmējiem, kurus notiekošā pārkārtošanās varētu skart vissmagāk, un tiem, kuru nodarbinātība ir zema. Būtu jāizmanto MI lietotņu piedāvātais potenciāls politikas intervencu pielāgošanai un jāievieš rīki, kas dotu iespēju efektīvi un uzticami uzraudzīt apmācības pasākumu ietekmi uz piekļuvi nodarbinātībai un karjeras maiņu.

2.11. Īpaši steidzami jānodrošina digitālā apmācība gan pieaugušajiem, gan jauniešiem. MI lietotņu ieviešana darba vietā ir tendence, kuras ietekmē vēl vairāk būs nepieciešama iedzīvotāju digitālo un tehnoloģisko prasmju atjaunināšana. Dalībvalstīm būtu jāveic izlēmīgāki pasākumi, lai risinātu šo uzdevumu, uzlabojot visu vecumu skolēnu un pieaugušo digitālās prasmes un attīstot digitālās izglītības un apmācības ekosistēmas, ko atbalsta galvenie veicinošie faktori, piemēram, ātrdarbīga savienojamība skolām, aprikojums un skolotāju apmācība.

⁽⁵⁾ 2024. gada vienotais nodarbinātības ziņojums.

⁽⁶⁾ Eiropas Komisija. "Personu ar invaliditāti nodarbinātības pasākumu kopums, ar kuru plānots uzlabot personu ar invaliditāti iespējas darba tirgū".

⁽⁷⁾ 2024. gada vienotais nodarbinātības ziņojums.

⁽⁸⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm" (COM(2023) 599 final – 2023/0173 (NLE)) (OV C, C/2023/870, 8.12.2023., ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/870/oj>).

2.12. Ir ārkārtīgi svarīgi stimulēt izglītības sistēmu modernizāciju visos līmeņos, kā arī profesionālās izglītības un apmācības (PIA) sistēmu modernizāciju, lai nodrošinātu, ka tās atbilst uzņēmumos tagad un turpmāk vajadzīgajām prasmēm, it īpaši ņemot vērā mākslīgā intelekta lietojumprogrammu ietekmi. Lai jaunās paaudzes sagatavotu darbam pieaugošas cilvēku un tehnoloģiju integrācijas kontekstā, ir jāstiprina speciālo prasmju apguve, it īpaši STEM jomā, kā arī vispārīgo prasmju apguve. Vienlaikus ir arī jāstiprina pamatprasmes, kas ir labākais veids, kā nodrošināt karjeras uzsākšanu. Lasišana, rakstīšana, runāšana un rēķināšana ir būtiskas prasmes sekmīgai profesionālajai integrācijai, it īpaši cilvēkiem no nelabvēlīgas vides.

Argumenti 1.7. ieteikuma atbalstam (5. un 6.pamatnostādne)

2.13. Neraugoties uz nominālo algu pieaugumu, inflācijas dēļ reālās algas ir samazinājušās gandrīz visās dalībvalstīs⁽⁹⁾. Būtiska problēma joprojām ir arī nodarbinātu personu nabadzība. Ne tikai jāuzrauga un jāmazina inflācijas negatīvā ietekme uz darba ņēmēju pirkspēju, bet arī jāstiprina to instrumentu efektivitāte, kas paredzēti, lai nodrošinātu taisnīgas un pienācīgas algas un kas reaģē arī uz ražīguma attīstību, un tas attiecas ne tikai uz zema atalgojuma saņēmējiem, bet arī visiem tiem, kuri saņem vidējas algas un kuru pirkspēju pēdējos gados ir ietekmējis inflācijas spiediens. Ir svarīgi, lai dalībvalstis pilnībā īstenotu Direktīvu par adekvātu minimālo algu.

2.14. EESK uzskata, ka dalībvalstīm būtu jānodrošina, jāstimulē un jāveicina koplīguma sarunas šajā jomā, palielinot sociālo partneru lomu un apzinot piemērotus instrumentus koplīguma sarunu tvēruma līmeņa noteikšanai. Šis tvērums daudzās valstīs joprojām ir vājš. To rīcībā vajadzētu būt arī efektīviem datu vākšanas instrumentiem, lai uzraudzītu algu tendences un veicinātu algu pieaugumu saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi, valstu sociālekonomiskajiem apstākļiem un ražīguma līmeņiem, konkurētspēju un attīstību, ņemot vērā nozaru un teritoriālās atšķirības.

Argumenti 1.8. ieteikuma atbalstam (7. pamatnostādne)

2.15. Darbs ir viens no sabiedrības aspektiem, kurā MI sistēmu ieviešana izraisa vislielākās pārmaiņas. Mākslīgo intelektu var izmantot, lai uzlabotu darbplūsmu organizēšanu, likvidētu bīstamus un nogurdinošus uzdevumus, veicinātu personu ar invaliditāti iekļaušanu un palīdzētu tirgum pārvarēt nepietiekamo darbaspēka piedāvājumu. Tas var arī palīdzēt labāk saskaņot apmācību, uz atalgojumu balstītu politiku un labklājības politiku ar darba ņēmēju vajadzībām, un raugoties no tādas perspektīvas, kas ir vairāk balstīta uz nopelniem. Tomēr MI attīstība rada arī bažas par tā iespējamo ietekmi uz nodarbinātības līmeni un darba apstākļiem. Mākslīgā intelekta plašāka izmantošana procesos, kas ietekmē ar darba ņēmējiem saistītu lēmumu pieņemšanu, varētu ietekmēt darba ņēmēju tiesības, darba apstākļus un ienākumus. Mākslīgais intelekts var mainīt veidu, kā tiek uzraudzīts un pārvaldīts darbs, un tas varētu apdraudēt darba ņēmēju privātumu un autonomiju. Tas varētu arī ieviest vai saglabāt aizspriedumus un diskrimināciju, palielinot pastāvošo nevienlīdzību. Turklāt pastāv bažas par algoritmu pārrēķināmību un izskaidrojamību, kā arī to pārskatbaidību.

2.16. Tāpēc dalībvalstu prioritāte ir mērīt, uzraudzīt un novērtēt MI ietekmi uz nodarbinātību un darba organizāciju, lai veicinātu tā ētiski un sociāli ilgtspējīgu izmantošanu, kas uzlabo sistēmu konkurētspēju, nodarbinātību un darba kvalitāti, neapdraudot darba ņēmēju tiesības un nekaitējot darba apstākļiem. Mākslīgais intelekts arī radikāli mainīs darba organizāciju. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai sociālie partneri (visos līmeņos) tiktu pilnībā iesaistīti šo pārmaiņu pārvaldībā un inovatīvu darba organizācijas modeļu apzināšanā, vienlaikus saglabājot principu "kontrolē cilvēks". Svarīga nozīme ir sociālajam dialogam un koplīguma sarunām, lai pārvaldītu tehnoloģiju attīstības radītās pārmaiņas, risinātu iespējamās problēmas un veicinātu darba ņēmēju pielāgošanos, izstrādājot piemērotus un savlaicīgus politikas risinājumus. ņemot vērā pašreizējo pārmaiņu vēsturisko mērogu, ir vēlams labāk koordinēt valstu stratēģijas, sākot ar pieredzes un novērtējumu apkopšanu.

Argumenti 1.9. ieteikuma atbalstam (8. pamatnostādne)

2.17. Sociālās aizsardzības sistēmām ir būtiska nozīme sociālās kohēzijas un ekonomiskās drošības nodrošināšanā un makroekonomiskās destabilizācijas risku novēršanā; tāpēc tās ir jāpielāgo jaunajām vajadzībām, ņemot vērā ekonomiskās ilgtspējas mērķus un sabiedrības novecošanu, pārmaiņas darba pasaulē – it īpaši jauno darba veidu plašāko izplatību – un fiskālos mērķus, kas paredzēti jaunajā ekonomikas paketē. Uzņēmumu labklājība var arī būt faktors, kas palīdz atbalstīt un papildināt sociālās aizsardzības sistēmas, kuras jāizmanto savstarpēji papildinošā veidā, nevis kā sabiedrības labklājības aizstājējs.

⁽⁹⁾ 2024. gada vienotais nodarbinātības ziņojums.

2.18. Ir svarīgi, ka dalībvalstis reformē sociālās aizsardzības sistēmas saskaņā ar pašreizējām un turpmākajām vajadzībām, paplašinot līdzdalību darba tirgū, nodrošinot sociālo aizsardzību netipiskiem nodarbinātības veidiem, novēršot atstumtību un stiprinot sociālās un veselības aprūpes sistēmas, lai veicinātu iekļaujošus darba tirgus un ilgtspējīgu izaugsmi un nodrošinātu sistēmu pašreizējo un turpmāko ilgtspēju. Šajā ziņā dalībvalstis būtu jāmudina sistemātiski novērtēt dažādo sociālās aizsardzības pasākumu distributīvo ietekmi, lai novērtētu to konkrēto un vispārējo ietekmi un atbalstītu politikas uzlabojumus.

Argumenti 1.10. ieteikuma atbalstam (8. pamatnostādne)

2.19. Turpmākie jaunie uzdevumi, kas jārisina, ietver cenas ziņā pieejamu mājokļu pieejamību. 2022. gadā gandrīz katrs desmitais iedzīvotājs ES dzīvoja mājāsaimniecībā, kurā kopējās mājokļa izmaksas veidoja vairāk nekā 40 % no kopējā izmantojamā ienākuma, un kopš 2020. gada šis rādītājs ir ievērojami palielinājies ⁽¹⁰⁾. Dalībvalstīm jāievieš un jāpastiprina politika, kuras mērķis ir atbalstīt cenas ziņā pieejamu un piemērotu mājokļu pieejamību pietiekamā daudzumā, kā arī pasākumus bezpajumtniecības novēršanai un mazināšanai, tostarp izmantojot instrumentus, kas pieejami no ES fondiem.

Argumenti 1.11. ieteikuma atbalstam (7. un 8. pamatnostādne)

2.20. EESK uzsver, ka jāstiprina politika nelikumīgas nodarbinātības apkarošanai, paredzot preventīvus pasākumus un stimulus likumīgai nodarbinātībai, kā arī nodrošinot inspekcijas un kontroles pasākumu labāku koordināciju, tostarp vairāk integrējot valstu datubāzes un izmantojot mākslīgo intelektu, un novēršot norīkošanas darbā nelikumīgu izmantošanu. Ir būtiski veicināt likumīguma kultūras plašāku izplatīšanu, tostarp īstenojot informācijas un izpratnes veicināšanas kampaņas, sākot ar skolām.

2.21. Pastāvīgi liels negadījumu skaits darbavietā nozīmē arī to, ka dalībvalstīm ir jāpieliek lielākas pūles, lai ieviestu šādu negadījumu skaita samazināšanas pasākumus, ko atbalsta atbilstošas darba inspekcijas. EESK atbalsta pieeju “nulle vizija” Eiropas Savienībā attiecībā uz nāves gadījumiem, kas saistīti ar darbu ⁽¹¹⁾, un atkārtoti uzsver, ka ir jāiegulda profilakses kultūrā darba vietā.

2.22. Platformu darba pieaugošā izplatība rada bažas par darba apstākļiem un pārredzamību algoritmu izmantošanā darba pārvaldības nolūkam. Kā EESK jau uzvērusi iepriekšējos atzinumos ⁽¹²⁾, lielākās bažas ir saistītas ar ierobežotāku piekļuvi sociālajai aizsardzībai un sociālajam nodrošinājumam, veselības un drošības riskiem, nedrošu darbu, sadrumstalotu darba laiku un nepietiekamu ienākumu līmeni, kā arī grūtībām nodrošināt kolektīvo tiesību atzīšanu. Tāpēc dalībvalstīm ir jāstrādā pie tā, lai īstenotu Direktīvu par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā.

Briselē, 2024. gada 23. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE*

⁽¹⁰⁾ 2024. gada vienotais nodarbinātības ziņojums.

⁽¹¹⁾ Paziņojums “ES stratēģiskais satvars par drošību un veselības aizsardzību darbā 2021.–2027. gadam. Darba aizsardzība mainīgā darba pasaulē”, COM(2021) 323 final.

⁽¹²⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Labāki darba apstākļi spēcīgākas sociālās Eiropas izveidei. Digitalizācijas sniegto iespēju pilnīga izmantošana darba nākotnei”” (COM(2021) 761 final) Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā (COM(2021) 762 final) (OV C 290, 29.7.2022., 95. lpp.) un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm (COM(2022) 241 final) (OV C 486, 21.12.2022., 161. lpp.).